

De leugengeest van Zuidhorn

Er is werk aan de kerk. De besluiten van de generale synode van Zuidhorn zullen als ACTA de kerken bereiken. Misschien zijn ze al aangekomen tegen de tijd dat deze kroniek verschijnt. Dan hebben de kerken nog een half jaar de tijd om te beoordelen of deze besluiten in strijd zijn met het Woord van God en de gereformeerde kerkorde. In deze kroniek geef ik daar een bijdrage aan.

Er is deze keer reden om bijzondere aandacht aan de ACTA te geven. Veertig broeders en zusters hebben hun oordeel over Zuidhorn al gepubliceerd. Volgens hen kreeg daar 'de leugengeest een wet-tige plaats ten koste van de waarheid...'. Een lijst van zo'n vijftien besluiten moet deze bewering bewijzen. Dat is een zware beschuldiging. We kunnen er bij het lezen van de ACTA niet omheen.

Een opbouwend besluit

Alle besluiten van Zuidhorn kunnen we niet de revue laten passeren. Daar is geen ruimte voor. Eén zaak is in elk geval de aandacht waard: die van het vierde gebod en de zondag. Dat is actueel. Het is het eerste in de reeks die de leugengeest van Zuidhorn moet aanwijzen.

Laat ik beginnen met het besluit om een studiedeputaatschap 'Vierde gebod en zondag' in te stellen. Het is zijn taak 'de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling wordt geboden inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21ste eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod'. Dit besluit wordt gemotiveerd o.m. met de ontkerstening van overheid en samenleving. Daardoor wordt de waarde van de zondag 'als een volledige rustdag' steeds minder gezien. Ook onder christenen kalven de zondagsrust en de ruimte voor de eredienst af. Sinds 1618 is er geen generale synode meer geweest

die hierover een leerstellige uitspraak heeft gedaan. Er bestaan 'eeuwenoude meningsverschillen' over de verhouding tussen het vierde gebod en de zondag. Het lijkt de synode goed om te proberen die te boven te komen.

Met dit deputaatschap spelen de kerken in op de maatschappelijke realiteit en op de kerkelijke onrust die sinds de synode van Leusden bestaat. Naar mijn inzicht is dit een opbouwend besluit. Het is belangrijk om in deze zaken samen verder te komen. Het getuigt van kracht, wanneer dat lukt. Dat zal een goede uitwerking hebben voor de kerken en de samenleving. Ik zeg er wel bij: wanneer dat lukt. Niet om pessimistisch te zijn. Maar laten we wel nuchter blijven. Het gaat om dilemma's waar men in eeuwen niet uitgekomen is. Zou ons dat dan wel lukken? Maar ook als we daar niet in slagen, is het van belang om dat samen onder ogen te zien. In elk geval wens ik de deputaten alle wijsheid van Gods Geest toe.

Verhelderend

Dit besluit is ook verhelderend, zelfs nog voor deputaten iets hebben gedaan. Ik denk dan aan de onrust rond sabbat en zondag. Deze laat zich horen in de aanklacht dat Zuidhorn de leugen ruimte bood. Deze kritiek keert zich niet in de eerste plaats tegen dit deputaatschapsbesluit, al wordt dit er wel mee in verband gebracht. Het gaat erom dat Zuidhorn bezwaren afwees die ingebracht zijn tegen de uitspraak van de synode van Leusden m.b.t. een preek over zondag 38. Men concludeert uit deze afwijzing, dat beide synodes nu hebben uitgesproken 'dat wanneer er gepreekt wordt, dat er geen goddelijk gebod is om op zondag te rusten, dat niet in strijd is met Schrift of belijde-

nis' (LATEN WIJ ONS BEKEREN, p. 35). De relatie tussen het goddelijk rustgebod en de zondag zou doorgesneden zijn. Het wordt ook wel gezegd, dat de Gereformeerde Kerken sinds Leusden nog maar negen geboden hebben in plaats van tien.

Op dit punt geeft het deputaatschapsbesluit een belangrijke verheldering. Er wordt van deputaten een standpuntbepaling gevraagd 'met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here *in het licht van het vierde gebod*'. Kennelijk gaan de gezamenlijke kerken ervan uit dat er tussen de zondag en het vierde gebod een relatie bestaat en willen zij die helemaal niet verbreken.

Het is nog sterker. Ik noemde zo-even de motieven van de synode. Eén daarvan sloeg ik over. Dat wordt het eerst genoemd. Het is kennelijk het voornaamste. Juist als verheldering is dat motief belangrijk. Daarin wordt nl. gesignaleerd dat de uitspraken van Leusden 'hebben geleid tot een onjuiste beeldvorming in de kerken als zou de waarde van trouw zijn aan Gods wil in het vierde gebod en het belang van verantwoord invulling geven aan de zondag door de synode gerelativeerd zijn'. Nota bene: de kerken noemen het *een onjuiste beeldvorming* dat de trouw aan het vierde gebod zou zijn gerelativeerd! Dan kan toch niemand meer beweren dat de kerken het vierde gebod niet meer serieus nemen? Laten de bezwaarden hun gelijk niet gekregen hebben, dat kunnen zij niet terugvoeren op ontrouw aan het vierde gebod!

Was dat trouwens al niet duidelijk in de uitspraak en het commissierapport van Leusden? Toen bleek dat er voor de kerken wel degelijk sprake is van een gebod met het oog op de zondag, namelijk om vooral op de rustdag trouw de kerkdiensten te bezoeken (ACTA LEUSDEN, art. 25 besluit 4.2; p. 352).

De critici wekken de indruk dat het gaat om de vraag of de kerken het goddelijk rustgebod nog wel erkennen. Daarmee gaan zij aan de kern van de zaak voorbij. Leusden en Zuidhorn *gaan*

Kroniek

J.W. van der Jagt

ervan uit dat het vierde gebod met het oog op de zondag van kracht is. De kwestie is niet óf het rustgebod nog geldig is, maar hóe het geldig is. Dat is een belangrijk verschil. In elk geval betekent het, dat de bodem wegvalt uit de zware aanklacht dat de kerken ontrouw zouden zijn aan de wet van God en dat de leugen vrij baan kreeg.

Verkeerd dilemma

Het lijkt mij dat dit verkeerde dilemma er ook de oorzaak van is, dat de klagers een paar onjuiste taxaties maken. Want is er niet iets vreemds aan de hand? De aanklacht komt voort uit grote bezorgdheid over de zondagsheiliging. De instelling van het deputaatschap laat zien dat de kerken deze zorgen ook hebben. Ze gaan daar werk van maken. Waarom juichen de critici dat niet toe? Zien ze niet dat de kerken hun zorgen delen? Maar nee, ook de opdracht van dit deputaatschap valt onder de kritiek. Want, zo zeggen zij, 'het feit dat de synode heeft besloten dat het rusten op de zondag niet berust op een goddelijk gebod blijft overeind; daar hoeven deputaten geen onderzoek meer naar te doen' (*a.w.*, p. 38). Dat geldt ook voor 'de vraag of er eeuwenlang binnen de kerken twee lijnen geweest zijn met betrekking tot de vraag of de Here ons nog steeds bindt aan de zondagsrust' (*id.*). De synode neemt ook afstand van de uitspraak van de Dordtse synode m.b.t. 'het blijvende van het goddelijke vierde gebod inzake de zondagsrust en zondagsheiliging, en wat de kerken altijd hebben nagesproken' (*id.*). Het is allemaal negatief. Is dat terecht?

Om bij het laatste te beginnen. Leusden verwees naar de Dordtse synode. Zuidhorn heeft daar kritiek op. Nu zeggen de critici dat ze daarmee afstand neemt van de blijvende betekenis van het vierde gebod.

Deze kritiek is op zichzelf genomen al vreemd. De synode zegt dat er 'op onderdelen van de gronden terecht kritiek is geïoefend'. Ik neem aan (ik ken de ingediende revisieverzoeken niet) dat de synode dit niet zelf heeft gedacht, maar deze kritiek in de revisieverzoeken aantrof. Dan stemt zij deze kritiek dus toe! Dit deugt kennelijk ook al niet! Is dat niet vreemd? Intussen slaan de klagers de plank wel mis. Zij doen alsof de synode inhoudelijk afstand van Dordrecht neemt. Maar het ging om de status van die uitspraak en de aard ervan als compromisformule. Daarom vindt Zuidhorn het beroep op Dordrecht niet zo sterk. De critici geven hier geen goed beeld van de synode. Is men er soms zo van overtuigd dat de kerken het vierde gebod hebben losgelaten, dat zij dit overal in bevestigd zien?

Dat vraag ik ook bij de andere twee punten van kritiek. Deputaten hoeven, zeggen de critici, niet meer te onderzoeken of de zondagsrust op Gods gebod berust en ook niet of er altijd twee opvattingen in de kerken hebben bestaan. Dan hebben we het over het dilemma of de zondag een goddelijke of een menselijke instelling is, en hoe de zondag zich tot het vierde gebod verhoudt. Die punten hoeven volgens hen niet bestudeerd te worden.

Nu moeten deputaten onderzoeken 'of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt'. De synode vindt het goed 'juist nu bepaalde eeuwenoude dilemma's over ... het vierde gebod en de zondag (nog) niet blijken te kunnen worden weggenomen ... dat de kerken niet blijven staan bij deze constatering; het zal de bezinning op en de kracht van het christelijke leven in de kerken ten goede komen, wanneer de kerken niet-opgeloste dilemma's te boven komen...'

Maar hoe stellen de critici zich het werk van deputaten dan toch voor?! Zul je oude dilemma's oplossen zonder deze

te bestuderen? Kun je in de veelheid van materiaal naar punten van overeenstemming zoeken zonder je in dat materiaal te verdiepen? De klagers geven hier wel een heel vreemde taxatie van het synodebesluit!

Ik zie dit als het gevolg van het verkeerde dilemma waarin zij denken. Zij zien twee posities: de kerken hebben het rustgebod losgelaten en zichzelf komen voor het rustgebod op. Daar is men zo op gefixeerd dat ook de deputatenopdracht in dat licht gelezen wordt. Daardoor kijken de critici eraan voorbij dat de synode evenmin als zij de geldigheid van het rustgebod ontkent.

Niet opblazen

Het gevolg is dat de zaak van sabbat en zondag wordt opgeblazen tot een kwestie waarin een leugengeest zich openbaart. Dat is niet terecht. Daar is niemand bij gebaat. Het is ook helemaal niet nodig. Wat zie je namelijk in de eeuwenoude discussie? Wie zich voor de zondag rechtstreeks beroept op het rustgebod in de Decaloog, ontkomt er niet aan om vast te stellen hoever wij vandaag met deze rust moeten gaan. Daarbij is wel gebleken dat de oude vuistregel die 'werken der barmhartigheid en noodzakelijkheid' geoorloofd vindt, erg rekbaar is en verschillend wordt ingevuld. Het lost dus nog maar weinig op, wanneer we ons rechtstreeks beroepen op het vierde gebod. Aan de andere kant kunnen zij die de zondag zien als instelling van de kerk, er niet omheen, aan te geven in welke mate op zondag rust in acht genomen moet worden. Voor hen is het vierde gebod kennelijk toch zo evident, dat het nog steeds verplicht (!) tot het houden van rust. Dan moeten we de verschillen niet opblazen. We kunnen beter proberen om samen met het licht van het vierde gebod helderder zicht op de zondag te krijgen. Dat is nu precies de taak van deputaten. Wie zou zich daar niet in kunnen vinden?